

ÉLETMINŐSÉG ROMLÁS/RONTÁS

BOLDOGTALANOK SOKFÉLESEGE-EGYSÉGE

A FÖLDI-ÉGI POKLOK NAGY JENCIKLOPÉDIÁJA

Esetek és elvek – tünet, diagnózis, terápia

Kulcsszó- és mondattár: idézetek és ötletek

ILLYÉS GYULA

EGY MONDAT A ZSARNOKSÁGRÓL

Hol zsarnokság van,

ott zsarnokság van

nemcsak a puszkacsőben,

nemcsak a börtönökben,

nemcsak a vallató szobákban,

nemcsak az éjszakában

kiáltó ór szavában,

ott zsarnokság van

nemcsak a füst-sötéten

lobogó vádbeszédben,

beismerésben,

rabok fal morse-jében,

nemcsak a bíró hűvös

ítéletében: bűnös!

ott zsarnokság van,

nemcsak a katonásan

pattogatott "vigyázz!"-ban,

"tűz!"-ben, a dobolásban,

s abban, ahogy a hullát

gödörbe húzzák,

nemcsak a titkon

félignyílt ajtón

ijedten

besuttogott hírekben,

a száj elé hulltan

pisszt jelző ujjban,

ott zsarnokság van

nemcsak a rács-szilárdan

fölrakott arcvonásban

s e rácsban már szótlan

vergődő jajsikolyban,

a csöndet

növelő néma könnyek

zuhatagában,

kimeredt szembogárban,

ott zsarnokság van

nemcsak a talpraálltan

harsogott éljénekben,

hurráhkban, énekekben,

hol zsarnokság van,

ott zsarnokság van

nemcsak az ernyedetlen

tapsoló tenyerekben,

kürtben, az operában,

épp oly hazug-harsányan

zengő szoborkövekben,

színekben, képteremben,

külön minden keretben,

már az ecsetben;

nemcsak az éjben halkan

sikló gépkocsizajban

s abban,

megállt a kapualjban;

hol zsarnokság van, ott van

jelenvalóan

mindenekben,

ahogy rég istened sem;

ott zsarnokság van

az óvodákban,

az apai tanácsban,

az anya mosolyában,

abban, ahogy a gyermek

idegennek felelget;

nemcsak a szögesdrótban,

nemcsak a könyvsorokban

szögesdrótnál jobban

butító szólamokban;

az ott van

a búcsúcsókban,

ahogy így szól a hitves:

mikor jössz haza, kedves;

az utcán oly szokottan

ismételt hogy-vagy-okban

a hirtelen puhábban

szorított kézfogásban,

ahogy egyszercsak

szerelmed arca megfagy,

mert ott van

a légyottban,

nemcsak a vallatásban,

ott van a vallomásban,

az édes szó-mámorában,

mint légy a borban,

mert álmaidban

sem vagy magadban,

ott van a nászi ágyban,

előtte már a vágyban,

mert szépnek csak azt véled

mi egyszer már övé lett;

vele hevertél,

ha azt hitted, szerettél,

tányérban és pohárban,

az van az orrban, szájban,

hidegben és homályban,

szabadban és szobádban,

mintha nyitva az ablak

s bedől a dögszag,

mintha a házban

valahol gázfolyás van,

ha magadban beszélgetsz,

ő, a zsarnokság kérdez,

képzeletedben

se vagy független,

fönt a Tejút is már más:

határsáv, hol a fény pásztáz,

aknamező; a csillag:

kémlelő ablak,

a nyüzsgő égi sátor:

egyetlen munkatábor;

mert zsarnokság szól

lázból, harangozásból,

a papból, kinek gyónol,

a prédikációból,

templom, parlament, kánpad:

megannyi színpad;

húnyod-nyitod a pillád,

mind az tekint rád;

mint a betegség,

veled megy, mint az emlék;

vonat kereke, hallod,

rab vagy, rab, erre kattog;

hegyen és tenger mellett

be ezt lehelled;

cikáz a villám, az van

minden váratlan

zöreijben, fényben,

a szív-hökkenésben;

a nyugalomban,

e bilincs-unalomban,

a zápor zuhogásban,

az égigérő rácsban,

a cellafal-fehéren

bezáró hóesésben;

az néz rád

kutyád szemén át,

s mert minden célban ott van,

ott van a holnapodban,

gondolatodban,

minden mozdulatodban;

mint víz a medret

követed és teremted;

kémlelődsz ki e körből?

ő néz rád a tükörből,

ő les, hiába futnál,

fogoly vagy, s egyben foglár;

dohányod zamatába,

ruháid anyagába,

beivódik, evődik

velődig;

eszmélnél, de eszme

csak övé jut eszedbe,

néznél, de csak azt látod,

mit ő eléd varázsolt,

s már körbe lángol

erdőtűz gyufaszáלבól,

mert amikor ledobtad,

el nem tiportad;

s így rád is ő vigyáz már,

gyárban, mezőn, a háznál,

s nem érzed már, mi élni,

hús és kenyér mi,

mi szeretni, kívánni,

karod kitárni,

bilincseit a szolga

maga így gyártja s hordja;

ha eszel, őt növeszted,

gyermeked neki nemzed,

hol zsarnokság van,

mindenki szem a láncban;

belőled bűzlik, árad,

magad is zsarnokság vagy;

vakondként napsütésben,

így járunk vaksötétben,

s feszengünk kamarában,

akár a Szaharában;

mert ahol zsarnokság van,

minden hiában,

a dal is, az ilyen hű,

akármilyen mű,

mert ott áll

eleve sírodnál,

ő mondja meg, ki voltál,

porod is neki szolgál.

1950.

(Irodalmi Újság, 1956. nov. 2.)

★

Személyi kultusz

Mindennek ő a parancsnoka

Mindent a Vezérről neveznek el

Mindenki mindenért neki ad hálát

Minden díjat, címet először Ő nyer el

A legjelentősebb kitüntetést róla nevezik el

Minden tudományos mű is tőle idéz

Őt mintázzák a köztéri szobrok

Stb. stb. stb.

*

Megtorpedózva

a Legyőzhetetlen névre keresztelt csatahajó

(örök álmát alussza a legénység is a hullámsírban)

*

Léha rosszbarátok

Mások vittek rossz utakra engem

*

Dúvad

Feldúlt falvak, termőföldek és városok

*

Egyházi áldás

a hódító háborús hadsereg katonáira, fegyvereire

*

Kő és virág

Inkább a köveket csodálod,

Mert azok nem hervadnak-múlnak el...

*

Baksis – Balkán

Csak akkor intézik el az ügyed, ha kensz egyet

*

A bürokrata és a bürokrácia útvesztői

*

Gondtalan

A gondolkodás gond

Ha csak parancsnak engedelmeskedsz,

akkor ettől a tehertől mentesítheted magad

Öreg hiba

„Aki a fenyítés ellenére is nyakas marad,

az hirtelen gyógyíthatatlanul összetörik.”

(Példabeszédek 29:1)

Tisztelet

amit nem kivívni, de megparancsolni akarsz

*

Plutokrácia

A gazdagok kasztja uralkodik,

Az ő kezükben van a gazdaság, a politika, a sajtó,

az igazságszolgáltatás, a kultúra, az egyház stb. stb.

*

Teljhatalmú önkényúr

Mint egy kisgyerek, aki eltáposhatja a hangyát,

Vagyis velük kapcsolatban tényleg élet és halál ura

Mindenható kiskirály

Megparancsolja azt, ami már megtörtént,

vagy ami törvényszerűen ismétlődik a világban...

(bár abból, hogy ma is felkelt a mi Napunk,

logikailag nem következik, hogy holnap is fel fog...)

*

Egy tábornok,

aki mögül elfogyott a hadsereg, a közkatona

(egy edző csapat, egy karmester zenekar nélkül)

*

Ügyefogyott

*

Elvált szülők gyermeke,

Akit a szülők hírszerzőnek használva faggatnak,

Mire előbb-utóbb már-már semmit sem mer szólni...

*

Huzatban – ellenszélben - szélvészben

*

Öntörvényű

Aki fittyet hány a szabadesés törvényének,

s éppígy figyelmek kívül hagyja azokat is,

amik a szellemvilágunk örök rendjét alkotják

(nem lesz hosszú, pláne nem boldog életű a Földön)

*

Kullancs

A komoly szakértő úgy beszél a veszélyekről,

hogy a hallgatóság messze elkerül erdőt-mezőt...

Irtod a csalán

Csak a csaláncsípésre gondolsz,

Nem is hallottál ingyen gyógyhatásairól

*

Nincsen rózsza tövis nélkül

Az illatát élvezed, a tüskéit nem szenvedheted?

*

Hétalvó,

Aki még sohasem látott napfelkeltét

(pláne nem az alföld sík vidékén/ a pusztán)

*

Gyomnövény

Idegenből hozott növényeket plántálsz

A honosakat meg gyomnak tartod, s kigyomlálod

*

A fölnőttek ugyanis szeretik a számokat

Ha egy új barátunkról beszélünk nekik,

sosem a lényeges dolgok felől kérdezősködnék.

Sosem azt kérdezik:

"Milyen a hangja?"

"Mik a kedves játéka?" "Szokott-e lepkét gyűjteni?"

Ehelyett azt tudakolják: "Hány éves?"

"Hány testvére van?" "Hány kiló?"

"Mennyi jövedelme van a papájának?"

És csak ezek után vélik úgy, hogy ismerik.

Ha azt mondjuk a fölnőtteknek:

"Láttam egy szép házat, rózsaszínű téglából épült,

ablakában muskátli, tetején galambok..."

- sehogy sem fogják tudni elképzelni ezt a házat.

Azt kell mondani nekik:

"Láttam egy százezer frankot érő házat."

Erre aztán fölkiáltanak: "Ó, milyen szép!"

(A KIS HERCEG)

Kételtű - életduplázó

Kettő helyett enni, inni, aludni, dolgozni stb.

*

Szenilitás

Kóros feledékenység

Elfelejtet meggyújtani a megnyitott gázt

*

Virtus és tolókosci

Salto mortale a sekély vízben

*

Visszabeszélő

Visszafelé beszélsz

Visszafelé olvasod a könyvet

*

Know how

Csak akkor használsz valamit, pl. a villamost,

Ha ismered töviről hegyire, s meg is tudod javítani

Jószívúsége nem ismer határokat

Nem csak lakását, de feleségét is kölcsön adja

*

Fikciót nem ismerő fickó

Beszalad a színpadra, s megvédi Dezdemónát

*

Vízfejű ország

A főváros, mint egy rákos daganat

Mindent csak ott lehet intézni, elérni stb. stb.

*

Epigonok és plagizátorok

*

Önvakító

Mintha nem lenne napfény

Egész életedben csak sötétben tapogatsz,

Mint amikor a vakok iránti empátiát erősítendő

Bekötött szemmel kell akadályokat leküzdened...

★

Egyszer használatos

és használat után eldobandó

(zsebkendő, ruha, újság, könyv, nő stb.)

*

Házaló ügynök

Olyan terméket, szolgáltatást ajánlasz,

Amiről te is tudod, hogy felesleges,

Vagy aránytalanul drága, netán káros is,

Mindezt személytelenül telefonon,

rosszabb esetben a szemébe is nézve...

Ha semmit nem adsz el, akkor este nem (l)eszel!

*

Mindent tudni akarsz

A te férjednek semmilyen titka nem lehet előtted

(A Kékszakállú herceg vára – a lezárt hetedik ajtó)

*

Trójai faló

A görögök ajándékától óvakodj

*

Hiába eszi a császár kenyerét.

(Katona és nem tudja mi a regula.)

*

Nincs nehezebb a császár kenyerénél.

(Katona életnél.)

*

A komámasszony azt gondolta

császárkörtét tart, pedig csak vadalma.

(Azt hitte, az ő gyermeke jó, pedig az is csak rossz.)

*

Két dudás nem fér meg egy csárdában

*

Bőr

Van bőr a képen

Lenyúzzák a bőrét

Nem férsz a bőrödbe!?

Más bőrét viszi a vásárra...

*

Csákó.

(Ökörnév.)

Aligha baja nincs Csákónak, hozik a bürit.

(Hozzák a bőrért.

Már döglött s mégis csak azt hiszi kis baja van.)

1. Úgy búsulok, maj meghalok,

S mégis jókedvet mutatok,

Hogy ne lássák, hogy búsulok,

Hogy az uccákon nem sirok.

2. Sirok titkon, más nem lássa,

Hull a könnyem le jégymásra.

Hull ölömbe, hull a földre,

Hull a meleg kebelembe.

3. E.ményők a földbe lakni.

Hogy ne taszigáljon sënki.

Olyan házat csináltatok,

Ablakit rá nem vágatok.

*

Csáki szalmája.

(Bitang jószág, mellyel senki sem gondol.

*

Csavarog, mint a tudatlan kocsis.

*

Hiába csűröd-csavarod

*

Rántás

Csapszékbe a cigányt

be is rántják, de ki is rántják, taszigálják.

*

Későbbre jár a templomba, mint a csapszékbe.

(A templomba mindig a mise végére ér;

a kocsmában mindig ő az első.)

*

Szócsapodár.

*

Minél később csapás, annál nagyobb romlás.

*

Egyik szavát a másikkal agyonüti.

*

Csőstül jön a baj

A szerencse ritkán elégszik meg egy csapással.

*

Csalás.

Csere csalással jár.

A kocsmáros csalásból él, haszonból ruházkodik.

Megszokta mint Ábrahám zsidó a csalást.

Ritka zsidó csalás nélkül.

Nem is cigány, ha nem csere-csaló.

Ritka paraszt csalás nélkül. (Álnokság nélkül.)

Csalóka Péternek igaz ivadéka.

*

Csalással a disznó sem hízik.

(Ha kevesebbet adnak ennie a kellőnél.)

*

Csalán.

A csalán és bürök jó pajtások.

Csalán, nem liliom a kezébe. (Nem szűz.)

Csalánba nem üt a mennykő.

Csalánra hugyozott. (Rosszkedvű.)

Ki félve nyúl a csalánhoz, megégeti kezét.

Nyilván csalánra vízellett, hogy oly komor.

Üröm helyett is csalánra talál a szerencsétlen.

*

A ki csal, csalódik.

Nem messze megy ember a csalárdsággal.

*

Csalatkozás

A ki hamar hiszen, hamar csalatkozik

Ki emberben bízik, könnyen csalatkozik.

*

Csala

Csere csalával jár.

Ritka csere csala nélkül.

Csacsog

A ki sokat csacsog, sokat hazudik

Nem talál partot nyelve csacsogása.

(parttalan csacsogás, csacskaság)

*

A hol ló nincs, ott csacsi is jó.

*

Cudar

Ebtől tanult cudar.

Cudar a nemzetsége is.

Kutya parancsolta hitvány cudarja.

Tudja-e a cudar kivel nagyon dolga.

*

Kása nem étel, tót nem ember, coki paszuly.

*

Hívatlan vendégnek

ajtó megett helye, coki legyen neve.

*

Azok lettünk, akiktől anno óvtak minket a szüleink

*

Élan vitale

Helyből próbálsz magasra ugrani,

De miért nem teszed ezt nekifutásból, lendületből?

★

Non stop

A büntudatból fakadó lelkipurdalás olyan,

Mint amikor egy kavics kerül a cipődbe,

És az egész nap nyom, bök, idegesít stb.

*

Helyből olyan lelki terheket cipelsz,

Mint az a valaki, aki kővel rakott hátizsákot visz

*

...azokban az országokban,

ahol rosszabb az emberek életminősége

– nincs munkájuk, kevés a jövedelmük,

elégtelenül táplálkoznak, a stressz uralja az életüket –

a férfiak hamarabb válnak alkoholistává,

nikotinfüggővé, depresszióssá....

Merjünk kicsik lenni

Akinek ez nem tetszik, mehet, amerre a nap süt...

Soha nem áll a sarkára – mindenkinek gazsulál

*

Hagyod leuralni magad

Engeded: nagypofájúak tematizálják a beszélgetést

*

Örökös mentegetőzéseddel

mindegyre közvetve önmagadat vádolod...

*

Kézzel-lábbal elmutogatni,

Hogy mit gondolsz szerelemről, hivatásról, halálról...

*

Hitelt adsz minden „jó hírnek”

Csak soká derül ki: nem osztogatnak, fosztogatnak

class=